

TEKST 1 – Bomen (Marga Minco)

Ruth werd wakker van een vreemd geluid, dat ergens beneden uit het huis moest komen. Ze richtte haar hoofd op en luisterde. Het was of iemand zacht stond te zingen. Ze vroeg zich af wie het zijn kon, tot het haar te binnen schoot dat haar grootvader de vorige dag was komen logeren en nu zijn ochtendgebed deed. Ze sloeg de dekens van zich af, stapte het bed uit en ging op haar blote voeten naar beneden. Door de bovenraampjes van de kamerdeur scheen een gelig licht. Ze hoorde haar grootvader nu duidelijk. Hij zong. Het was geen opgewekt zingen; het klonk een beetje klaaglijk. Behoedzaam opende ze de deur. Haar grootvader stond bij het raam en bad. Op haar tenen sloop ze naar de leunstoel en verborg er zich achter. Hij kon haar niet gezien hebben, want hij was geheel verdiept in zijn gebed en stond met zijn gezicht van haar afgewend. Stil gluurde ze naar hem. Uit zijn overhemd, dat van boven was losgeknoopt, staken de franjes van zijn 'arba'kanfous'¹. Soms pakte hij de franjes en kuste ze. Om zijn linkerarm, - hij had zijn mouw tot boven de elleboog opgerold - zat de zwart leren gebedsriem. De arm was wit en naar de pols toe vol haren. Tussen de windingen² zag ze hier en daar bruine plekken. Ze dacht: grootvader heeft een oude arm. Ook om zijn hoofd zat de gebedsriem. Als hij zich naar haar kant draaide, kon ze midden op zijn voorhoofd het 'huisje' zien. Het was net een dobbelsteen zonder ogen, die onbeweeglijk op zijn plaats bleef, wat voor bewegingen de oude man ook maakte. Na enige tijd was het gebed uit. Langzaam en secuur begon hij de riemen op te rollen. Op zijn arm kon ze duidelijk zien waar ze gezeten hadden en ook op zijn voorhoofd was een lichtrode striem achtergebleven. Hij duwde de franjes onder zijn hemd en knoopte het dicht. Hij had nog geen boord om; zijn hals was rimpelig en mager. Ruth bleef achter de stoel zitten tot hij de kamer verlaten had.

25 Aan de ontbijttafel herkende ze in haar grootvader nauwelijks de biddende man. Hij droeg een boord, een zwarte das en een zwart vest, waar een brede gouden ketting overheen hing. Aan de stijve manchetten, die ver uit de mouwen van zijn jasje staken, zaten gouden knopen. Soms tikten ze tegen zijn bord, als hij zijn mes hanteerde. Alleen het 'keppeltje' zat nog achter op zijn hoofd. Dat verwisselde hij

30 later, toen ze gingen wandelen, voor een zwarte hoed.

 In het park wees hij haar met zijn wandelstok de eenden en de zwanen, de planten en de bomen. Ze stonden op een smal pad en Ruth keek naar een bruine eend die onbeholpen over het gras waggelde. Haar grootvader keek omhoog.

¹ Een Arba'kanfous (*arba kanfoth* in het Hebreeuws) is een Jiddisch, vierhoekig gebedskleed dat tijdens het bidden om de schouders wordt geslagen met aan de vier hoeken gedenkkwasten.

² Windingen = omslagen (hier: van de gebedsriem om de arm heen)

‘Je moet ze goed kennen’, zei hij.
35 ‘De eenden?’, vroeg Ruth.
‘Nee’, zei hij, ‘ik bedoel de bomen’, en hij noemde haar de namen van de bomen die er stonden.
‘Kent u ze allemaal?’ vroeg Ruth.
‘Ja’, zei hij. ‘Ik houd van bomen. Ze zijn onze vrienden, onthoud dat’. En terwijl
40 ze langzaam door het smalle laantje verder liepen vertelde hij haar dat er in de Talmoed³ geschreven staat, dat het verboden is in een stad te wonen waar geen bomen zijn. ‘Want’, zei hij, ‘een stad zonder bomen is geen echte stad’.
Hij bleef bij een bank onder een boom staan, hing zijn stok aan de leuning en knoopte zijn overjas los. Hij spreidde zijn armen wijd uit en ademde diep, met open
45 mond, het hoofd wat achterover.
‘Dat is gezond’, zei hij, aldoor dieper adem halend. ‘Doe jij het ook eens’.
Ruth spreidde haar armen en deed haar grootvader na.
‘Voel je’, zei hij, ‘hoe gezond dat is?’
‘Ja’, zei ze. Ze voelde niets, maar ze wilde hem niet teleurstellen.
50 ‘Kom’, zei hij. Hij lachte en knoopte zijn jas dicht. ‘We hebben weer wat gezondheid opgedaan. Nu kunnen we ons beter voorbereiden op de dag van morgen. Je weet toch wel wat voor een dag het morgen is?’
‘Ja’, zei ze, ‘15 Schebat’⁴.
‘Precies’, zei hij, ‘het nieuwjaar der bomen’.
55 Thuis had haar moeder bezoek van juffrouw Kagel. Ze ging de ‘kille’⁵ rond met zakjes amandelen, die uit Palestina kwamen. Ze had ook een rood aarden potje bij zich met een mager plantje er in.
‘Dit is een stekje van een boom’, zei juffrouw Kagel.
‘Dat is mooi’, zei haar grootvader, ‘dat krijgt Ruth van mij, voor 15 Schebat’, en
60 hij sprak een Hebreeuwse tekst uit, die zij niet verstond.
‘Wordt het een boom?’ vroeg Ruth. Ze nam het potje in haar handen. De anderen keken naar haar en knikten lachend. ‘Een echte boom’, zei haar moeder.
Ze nam het plantje mee naar haar kamer, zette het op een tafeltje en ging er op de rand van haar bed naar zitten kijken. Ze zou het goed verzorgen. Ze zou nu
65 iedere dag kunnen zien hoe het stekje groeide. Langzaam zou het een boom worden, een stam met takken en bladeren. Een boom in haar kamer, waar ze onder kon gaan liggen als ze moe was, waar ze omheen kon dansen als ze blij was, waar ze tegen aan kon leunen als ze verdriet had. Op een dag zou hij door het plafond stoten en later door het dak en met zijn kruin boven het huis uit steken. En iedereen
70 zou weten dat het haar boom was. Ze had het gevoel dat ze nu nooit meer ergens bang voor behoefde te zijn. De boom zou haar tegen alles beschermen.

³ De Talmoed is een belangrijk boek binnen het jodendom. Het boek bevat commentaren van belangrijke rabbijnen en andere schriftgeleerden op de *Tenach* (= Oude Testament).

⁴ 15 Schevat is een Joodse feestdag.

⁵ De ‘kille’ = de Joodse gemeenschap

Maar het stekje werd geen boom. Niet omdat het onmogelijk was in zo'n klein potje. Ze had hem altijd kunnen overplanten in steeds grotere potten en hem later in de tuin kunnen zetten. Dat was het niet. Het kwam door de oorlog, die spoedig daarop
75 uitbrak. Het stekje was nog maar nauwelijks opgeschoten toen ze hun huis moesten verlaten. Niet lang daarna werden haar ouders en haar grootvader weggevoerd. Ruth kwam bij een familie in een dorp terecht. Er waren daar zoveel bomen, dat ze niet meer aan een 'eigen' boom dacht. Ze wist niet meer wanneer de datum was van het
80 feestelijk gedekte tafel. En er was niemand om er haar aan te herinneren.

Kort na de bevrijding was ze naar de stad teruggegaan. Haar ouders en haar grootvader kwamen niet terug. Ze liep door de straat waar ze gewoond had. Aan de overkant bleef ze staan en keek naar het huis. Er hingen vreemde gordijnen voor de ramen. Het bovenste venster was dat van haar kamer geweest. Aan de kozijnen had
85 ze prentbriefkaarten geprikt die familieleden haar altijd toestuurd. Het was of de ramen kleiner waren dan ze zich herinnerde. Ze had ook nooit gezien dat het stoepje voor het huis scheefgezakt was. Ze stak de straat over. Er stond iemand in de kamer. Een man. Hij vouwde een krant open. Een jongen kwam naar buiten en sloeg de deur hard achter zich dicht. In de gang was het donker geweest. Ze had er niets
90 kunnen zien. Ze ging verder door de oude buurt. Er was zoveel veranderd. Het was of ze er een mensenleeftijd geleden gewoond had.

Veel later herinnerde ze zich het stekje dat ze eens van haar grootvader had gekregen. Hij had haar de namen geleerd van de bomen in het park, haar uitgelegd hoeveel ze betekenden voor de mensen en hun woonplaatsen. Ze wist weer hoe ze
95 samen onder de bladeren de zuivere lucht hadden ingeademd, met wijd open mond en gespreide armen.

Nu heeft ze voor hem en voor haar ouders bomen laten planten in het Woud der Martelaren⁶; drie bomen, die voor altijd hun namen zullen dragen. Daar zullen zij
100 elkaar terugvinden als de wind hun takken verstrengelt. In een blij herkennen zullen hun bladeren elkaar aanraken en strelen en zich verheugen om de regens van het seizoen, om de koelte van elkaars schaduw. En ieder jaar zullen hun kruinen breder worden en hoger naar de lucht reiken.

Zo zullen zij opnieuw bijeen zijn onder de zon, hun wortels diep in de heuvels van Judea⁷.

⁶ Het Woud der Martelaren is een bos dat is aangelegd ter nagedachtenis van alle omgekomen Joden.

⁷ Judea is de benaming voor het vroegere gebied van het koninkrijk Juda, maar wordt door de moderne staat Israël gebruikt voor een streek die gedeeltelijk in Israël ligt en gedeeltelijk op de Westelijke Jordaanoever in Palestijnse gebieden.